

Dov reakta hoksesse jñh sájhtose

Bñhkedimmie voeresidie

Din rätt till vård och omsorg
En vägvisare för äldre
översättning till sydsamiska

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2017-10-12

Publicerad www.socialstyrelsen.se, oktober 2017
Foto: Marcus Lundstedt, Scandinav Bildbyrå

Sisvege

Gie mahta viehkiem åadtjodh?	4
Magkerh viehkiem mahta åadtjodh?	7
Giem gaskesadtedh?	14
Skïemtjijevaarjelimmie jïh nuepie jiehtedh maam mielih	17
Man jïjnjh maaksa?.....	22
Jis ih Leah matjeles	25
Baakoelæstoe.....	29
Naaken vihkeles laakh	31
Telefovne & lienghkh	33

Gie maakta viehkiem åadtjodh?

Dov daerpiesvoeten mietie nænnoste

Healsole- jñh skiemtjehokse jñh sosijaaledienesjen voeresehokse lea biekieh sveerjen jealamadtjeste. Njoelkedassh mietie nænnoste mah edtjeh dan privaate-almetjen daerpiesvoetem hokseste jñh sãjhtoste jarmgese biejedh. Healsole- jñh skiemtjehokselaake jeakta gaajhkh almetjh edtjeh seamma vyörtogs hoksem åadtjodh. Dñhte gie stööremes daerpiesvoetem skiemtjehokseste åtna edtja voestesmearan dam åadtjodh. Sosijaaledienesjelaake datnem reaktam vadtã hiejemdienesjem, sijiem voeresårromesijjesne (laake gohtje dam sjere årromesijje) jallh jeatja viehkiem jñh darjoem åadtjoeh mejtie datne maaktãh daarpesjidh jñh mejtie ih maehtieh jeatja vuekine åadtjodh.

Gie maakta sãjhtoem jñh viehkiem åadtjodh?

Gaajhkh gieh mielieh dah sãjhtoem jñh hoksem daarpesjeh reaktam utnieh sosijaaledienesjelaaken mietie dam syökedh. Jis sijnth goerehtidh jis dov lea reakta hiejemdienesjem jallh jeatjah viehkiem åadtjodh dle tjoerh dan bijre syökedh tjelnten sosijaaledienesjen luvnie. Tjielte tjuara gaajhkh syökemh giehtjedidh. Viehkiegietedallije prãvhka dov ieriem gietedidh. Jis datne Leah nyöjhkeme viehkiem åadtjoeh dle maaktãh dam dopmestovlese laejhtedh (lohkh vielie guktie viehkiem syökedh b. 18)

Såemies tjeltine dñhte voeres maakta ekonomijen däärjegem åadtjodh gosse sãjhtoem lihkesadtjeste åådtje. Dam daamhtãh gohtje hiejemhoksedäärjege.

Gosse datne edtjh viehkiegietedallijem gaavnedidh jñh ih maehtieh svienske gielem soptsestidh, jallh jis væhtagielem nuhtjh dle maaktãh kriebpesjidh toelhkem åadtjodh.

Såemies dajvine Sveerjesne, gohtjesuvvieh reeremedajvh, dejtie nasjonelle unnebelãhkoegielide saemien, sãevmien jñh meãnkieli, sjere vaarjelimmien utnieh. Jis datne saemien gielem, sãevmien gielem jallh meãnkielin gielem soptsesth jñh Leah reeremedajvesne årroeminie dle reaktam åtnãh åajvaladtjide njaalmeldh jñh tjaaleldh gaskesadtedh dov gielem. Aaj reeremedajvi ålkolen edtja maehtedh dov gielem nuhtjedh jis dah åajvaladtjh barkijh utnieh mah dejtie gielem maehtieh.

Reakta viehkiem áadtjodh

4 kap. 1 § sosijaaledienesjelaakesne tjáádtje: ”Dihthe guhte ij jýtse maehtieh altese daerpiesvoetide stuvrehtidh jallh dejtie jeatja vuekine stuvrehtidh reaktam átna dáarjegem áadtjodh sosijaaledienesjistie sov jealamasse (jealamassedáarjege) jñh altese jieledetsiehkide.”

Jýtjevyljehke lea váarome

Lihkesadtjh jallh barkijh maehtieh bæjhkoehtidh datne viehkiem daarpesjh. Dellie tjielte edtja dagkeres ávtes-giehtjedimmien darjodh. Dihthe sæjhtha jiehtedh tjielte datnem gaskesadta gihtjie jis datne viehkiem sijhth. Dov lea iktesth reaktam dam njojkedh.

Bievnesh dov bijre sekretessen nuelelen vaarjelamme

Bievnesh dov privaate tsiehkij bijre lea sjeavodhvoetediedtem jñh sekretessen nuelelen vaarjelamme. Dejtie mejtie gietedallije váálese tjaala gosse dáarjegesyökemem jñh tjirrehtimmiem gietede dejstie viehkiedarjoeimijstie mejtie datnem faaledamme leah vaarjelamme. Dihthe sæjhtha jiehtedh ij naaken áadtjoeht dejtie lohkedh jallh vaeltedh jis eah luhpiem utnieh jñh jis ih datne dam jááhkesjamme. Datne jis reaktam átnah dam lohkedh jñh tjaatsegh jieniedehtedh.

Ovmessie aktöörh mohte seamma njoelkedassh

Ajve tjielte luhpiem átna dáarjegem bijre gietedidh jñh nænnoestidh. Mohte jeenjesh áadtjoeht dejtie dienesjidie faalehtidh mej bijre tjielte nænnoste. Aajne-sielth, kooperatijvh jñh stiftelserh áadtjoeht sájhtoem faalehtidh tjielten stillemen mietie. Laantedigkie jñh tjielte áejviediedtem utnieh healsoe- jñh skiemtjehoksese. Jeatjah maehtieh aaj healsoe- jñh skiemtjehoksem faalehtidh, mij gaskem aajne-sielth, kooperatijv jñh stiftelserh. Saaht gie dam dam faalehte seamma njoelkedassh leah sekretessen, sjeavodhvoetediedten jñh vaaksjemen bijre.

Baahkoebihkedimmieh

Viehkje – Viehkje sosijaalelaaken mietie, mij mesnie hieje medienesje, sijje voeresehjesne, biejjedarjome.

Sosijaaledienesje – nomme disse tjaa nghkenamme sosijaale darjoemie die mejtie tjielth tjuerieh faalehtidh, mij mesnie voeresehokse, daargeje geeruvevierhtienughtijidie, daargeje jih sajh toe almetjidie gie h funksjovneheaptoes jih indivijde jih fuelhkiesujhteme. Daate darjome lea mij mesnie sosijaaledienesjelaaken (SoL) nuelesne vaaksjome jih tjielth aejviediedtem utnieh.

Healsole- jih skiemtjehokse – Tjielti jih laantedigkiej healsole jih skiemtjehoksediedte lea healsole – jih skiemtjehokselaaken nuelesne (HSL) vaaksjome. Tjielth jih laantedigkieh diedtem utnieh vaaksjodh guktie healsole- jih skiemtjehokse kriebpesjidie illie mej lea buerie hoksen bijre. Dah edtjeh aaj rehabiliteeringem, habiliteeringem, jih viehkiedalhketjem voeres almetjidie jih funksjovneheaptoes almetjidie faalehtidh, jih aaj ovhealsole vuestie barkedh. Skiemtjijereaktalaake, mij faamose jahtaji jaepien 2015, skiemtjiej nuepide naennoste biev nesh aadtjodh jih byjjes oorneme voestesskiemtjehoksem veeljedh.

Magkerh viehkiem maahta åadtjodh?

Dov daerpiesvoete viehkeste dïhte mij nænnoste magkeres viehkiem maahtah åadtjodh. Dov lea reakta syökedh maam sijhth, eevre jalhts dam maam datne sijhth syökedh ij tjåadtjoeh dejnie dov tjïelten vihtesjimmesne. Jis sijhth laejhtedh maahtah dam darjodh jïh dopmestovlh Leah dah mah minngemosth nænnoste magkeres viehkiem maahtah åadtjodh (lohkh vielie guktie viehkiem syökedh b. 19). Dov lea reaktam dam viehkiem åadtjodh guktie maahtah buerie jieledetsiehkïeh dov hïejmesne utnedh jallh jeatja vuekine jïjtjeraarehke jielemen jieledh. Laake jeahta tjïelte edtja viehkïefaalenassem ”soejkesjidh jïh tjïrrehtidh dennie privaate-almetjinie”. Sæjhta jiehtedh dov lea reakta dov vyljehkem åvtese biejedh jïh soptsestidh guktie sijhth utnedh jïh dah edtjïeh datnem goltelidh. Hïejmedienesje maahta datnem fierhten beajjetje barkoejgumie viehkïehtidh. Jis viehkiem daarpesjh dejnie hïejmedarjomigumie jïh dov jïjtse sujhteminie dle maahta hïejmedienesjem syökedh. Hïejmedienesje maahta dovne dov hïejmesne jïh voeresegåetesne åadtjodh. Hïejmedienesjen laavenjassh maahta årrodh sjeakodh, åesiestidh jïh jeatja barkoeh hïejmesne darjodh. Hïejmedienesjen barkïjh maehtïeh aaj datnem olkese dåerïedidh jallh sosijaale darjoemïdie. Dah maehtïeh datnem viehkïehtidh ovmessïe sujhtemi bïjre, vuesïehtimmïen viehkïe onnegåetesne jïh viehkïe byöpmedïd. Hïejmedienesje iehkeds- jïh jïjïebarkïjh åtna guktie datne maahta sæjhtøem jïh viehkiem abpe dygnem åadtjodh.

Jearsoes damtedh jearsoesvoetelaarmine

Jearsoevoetelaarmine datne maahta barkïjh abpe dygnem jaksedh, dïhte maam akth mij maahta jearsoes damtedh dovne dutnjan jïh dov fualhkan. Jearsoesvoetelaarme dov årromesïjjesne gååvnese jïh lea telefovnesse gorreldïhkïe. Jis dov lea jearsoesvoetelaarme dle vihkeles datne larmejarngese bïeljelh jis telefonoperatøørem molse jallh gamtebaantetelefonïjese molse.

Voeres årromesæjjan juhtedh (sjïere årromesïjïe)

Jis dov lea stuerebe daerpiesvoete hokseste jïh sæjhtøste maahtah syökedh voeresårromesæjjan juhtedh, mij gohtje sjïere årromesïjïe, jïh so-sijaaledïenesjelaakesne tjåådtje.

Voeresårromesïjjesne maahta aaj viehkiem aarkebiejjïne hïejmedienesjïstïe åadtjodh jïh daamhtah skïemtjesåjhtere desnie gååvnese jïh jeatjah hoksebarkïjh abpe dygnem. Gellïe voeresårromesïjïne skïemtjesåjhtere gie

sujhtemediedtem átna jñh aaj sjïere dâakteregaskesem dejtïe árröejïdie, mohte datne reaktam átnah dov jïjtse dâakterem vielie utnedh jis dam sïjhth.

Dov voeresárrömesijïie lea dov hïejme jñh dah barkijh edtjïeh dov privaate jielemem krööhkedh. Daesnie datne nænnoste gosse naakene edtja guessine báetedh.

Voeresárrömesijïie jallh sjïere árrömesijïie maahta aaj gohtjesovvedh dâehkieárrömesijïie, skïemtjeárrömesijïie jallh hokse- jñh sujhtemeárrömesijïie. Gellie tjielth gaajhkide dejtïe árrömesijïide tjáenghkies nommine gohtjoeh mij voeresárrömesijïie. Saaht guktïe dejtïe árrömesijïide gohtje dïhte edtja árrödh dov daerpïesvoetese jearsoesvoeteste, ektïevoeteste jñh jïjtjeraarehkistïe sjïehtesjamme.

Ovmessïe árrömesijïeh

Sjïere árrömesijïie voeresïdie (voeresárrömesijïie) = Viehkie sosijaaledïenesjelaaken mïetïe

Jearsoesárrömesijïie = árrömesijïie sïejhme árrömesijïine mejtïe vaenie nuepïeh viehkiem áadtjodh barkijïstïe

Seniorárrömesijïesne, 55+ árrömesijïesne = árrömesijïie sïejhme sijïine mij lea voeres almetjïdie

Tjirkeme paarrïde edtjïeh áadtjodh ektesne jieledh

Voeres paarre mah guhkiem ektesne jieleme edtjïeh nuepïem utnedh seamma árrömesijïesne jieledh jalhts akte bielïe jïenebh hoksem jñh sájhtoem daarpesje. Dïhte sæjhta jiehtedh tjirkedh dah gïeh sijhtïeh ektesne jieledh edtjïeh mahtedh buerïe jieledetsïehkiem jñh jearsoesvoetem utnedh. Dïhte gie sijïiem áádtje voeres árrömesijïesne reaktam átna sov paarrebielïne árrödh. Daate gohtje paarreárrömetjirkeme. Dah paarrh tjuerïeh joe ektesne jieleme guhkïes tïjïem, jallh jis akte bielïe joe voeresárrömesijïesne árröeminïe, dah paarrh tjuerïeh aerebe ektesne árröme guhkïes tïjïem.

Ajve dïhte gie voeresárrömesijïiem daarpesje edtja syökïje árrömesæjïan tjáadtjodh, jalhts sæjhta sov paarrebielïe edtja satnïne juhtedh.

Aaj jis gáabpatjahkh paarrebielïeh leah voeres árrömesijïiem læviehtamme dah reaktam utnïeh ektesne jieledh. Dïhte jis dah dam sijhtïeh.

Dov lea reaktam viehkiem syökedh

Tjïelten viehkiegïetedallïje maahta bëvnedïdh magkerh viehkieh gáávnïesïeh desnie gusnie datne leah árröeminïe. Datne maahta iktesth dam viehkiem syökedh mejtïe tuhtjh daerpïes lea. 4 kap. 1 § sosijaaledïenesjelaakesne (SoL) jïehta reaktam átna viehkiem syökedh saahrt maam dej tjïeltenjoelkedassïne tjáádtje.

Dáarjege dáehkide mej leah sjïere daerpiesvoeth

Tjielten viehkie voeresidie maahta dáehkide árrodh mej leah sjïere daerpiesvoeth. Dáehkieárromesijjiej ulmie leah dah árrojh edtjeh mahtedh jearsoesvoetem damtedh jïh dan gaavhtan ektievoete jïh ektiedimmie jarngesne tjáádtje.

Biejjedarjomh almetjidie mah demenseskïemtjelassem utnieh daamhtah dagkeres darjomh mah edtjeh dej almetji jieledetsiehkïeh nænnoestidh. Maahta vuesiehtimmien musihke jïh laavlome, sáafoebarkoem jallh soptses-timmieh árrodh. Vihkeles aaj áadtjodh almetjigujmie ektine árrodh mah leah seamma tsiehkien sisnie. Jeatjah biejjiedarjomh mahtieh fysihkeles darjomh árrodh mij mesnie saavreme jallh rehabiliteeringe jïh eeremes dejtie almetjïdie gieh vuesiehtimmien strokeskïemtjes jallh juelkiem tsööpkeme.

Voereshokse barkijigujmie gieh unnebelâhkoegïelem soptsestieh

Sveerjen nasjonelle unnebelâhkoeh leah judarh, romerh, saemïeh, sveerjensáevmïeh jïh tornedaelingh. Dah nasjonelle unnebelâhkoegïelh lea jïddishe, romani chibe, saemïen giele, sáevmïen giele jïh meänkieli. Nasjonelle unnebelâhkoeh leah sjïere reaktah giele bijre. Dah reaktah leah laakesne nasjonelle unnebelâhkoeh jïh unnebelâhkoegïeli bijre (2009:724) tjaalasovveme. Laaken ulmie leah dejtie unnebelâhkoegïelide vaarjelidh jïh dah unnebelâhkoeh edtjeh mahtedh sijjen kultuvrem gorredidh jïh evtiedidh. Tjielth jïh áajvaladtjïh diëdtem utnieh laaken jïh reaktaj bijre bievnedidh.

Sáemïes dajvine, reeremedajvh, saemïen, sáevmïen jïh meänkieli sjïere vaarjelimmiem utnieh. Jis datne saemïen, sáevmïen jallh meänkieli soptsesteh jïh leah reeremedajvesne áarroeminie dov lea reakta áajvaladtjïh gaskesadtedh dov gielesne dovne tjaaleldh jïh njaalmeldh. Aaj reeremedajvi álkoelisnie edtjeh mahtedh dov gielem nuhtjedh jis áajvaladtje barkijh utnieh gieh mahtieh dam gielem soptsestidh.

Laake jeahta datne reaktam átna abpe jallh biehkïe dov voereshokseste barkijïstie áadtjodh gieh mahtieh saemïen, sáevmïen jallh meänkieli soptsestidh. Aaj datne gie tjïeltesne áarroeminie mij reeremedajven álkoelisnie reaktam átnah voereshoksem dov gielesne áadtjodh jis barkijh gáavnesh mah mahtieh dam soptsestidh. Datne maahta vuejnedh mah tjïeltide reeremedajvi sisnjelen webbesæjrosne minoritet.se maam saemïedigkie eevtjie.

Gaskesadth dov tjïeltem jis sïjhth vielie daejredh guktie voereshoksem dov gielesne áadtjodh.

Ij leah dov giele sveerjen giele jallh naaken dejstie unnebelâhkoegïelijste? Sáemïes tjïeltine maahta voereshoksem gáavneshidh gusnie barkijh gieh mahtieh dov gielem soptsestidh. Gïtjïh aktem viehkiegïetedallijem dan bijre!

Jeatjah gielide toelhkedh

Gosse sosijaaledienesje edtja datnem individuelle bievnedh dle barkijh edtjeh dov kulturelle jñh gieledh maadtoem krööhkedh. Destie bääta barkijh edtjeh toelhkem nuhtjedh, jis daerpies, gosse edtjeh datnem bievnedh.

Saaht jalhts ij naaken datnem gihtjh dan bijre, datne maahta toelhkem kräebpesjidh jis dam daarpesjh. Dellie edtjh tjeltem bieljelidh mij diedtem ätna toelhkide. Saaht jis dov lea lihkesadtje gie maahta toelhkestidh, buerebe jis datne officielle toelhkem nuhtjh maam tjielte öörnne.

Maahta kulturelle joekehtimmieh jñh ovmessie vyörtegevoeth gäävnesidh almetji gaskemsh gieh joekehts laantijste jñh dan gaavhtan maahta buerie årroth toelhkem utnedh mij bæjngoelistie vuajna.

Vyörtegsvoete dov reakta lea

Jaepien 2011 tsienngelen asken 1 biejjien raajeste sosijaaledienesje vierhtiedimmievåaromem ätna mij voeresalmetji hoksen bijre. Vierhtiedimmievåarome sæjhta jiehtedh dah etihkeles vierhtieh jñh normh mah edtjeh väärome årroth barkose voereshoksesne. Datne edtjh vyörtegs viehkiem jñh däärjegem åadtjodh jñh damtedh datne dejnie jearsoes. Gosse lea nuepie datne edtjh mahtedh jñjtse veeljedh gäässie jñh guktie datne däärjegem, viehkiem jñh hoksem åadtjoeh.

Jienebh jeenjebe tjielth Leah aalkeme voenges vyörtegsvoetetjirkemidie nuhtjedh. Dah tjirkemh mahtieh joekehts vääjnedh ovmessie tjeltine mohte seamma ulmie utnieh: Vyörtegsvoetetjirkeme edtjeh dutnjan tjelkestidh guktie voereshokse datnem krööhkie jñh vaarjelidh dov privaatejielemem jñh kråahpeintegriteetem, reaktam jñjtje eajhnadovvedh, dov ektievoetem jñh jenebh.

Dov tjeltem vyörtegsvoetetjirkeme maahtah ussjedidh luhpiedimmie dutnjan lea. Vyörtegsvoetetjirkeme edtja jenebe luhpiedidh enn maam laake jeahta jallh jenebe enn maam lea datnem aerebe laeviehtamme. Jis voereshokse ij dæredh dam maam luhpiedamme dle maahta dam laejhtedh. Bieljelh dov tjeltem jis sñjth vielie daejredh dan voenges vyörtegsvoetetjirkemen bijre. Giehtjh ij Leah tjielte tjibrenassh jñjtsh vyörtegsvoetetjirkemh utnedh, bene jeenjemes Leah dagkarinie öörneminie.

Tjielte diedtem ätna lihkesadtjide däärjedidh.

Tjielte tjuara lihkesadtjide däärjedidh. Hiejmedienesje daamhtah buerie viehkie dutnjan gie lihkesadtjem hiejmesne håksa. Jis lihkesadtjem hoksh dle maahta däärjegem syökedh. Datne reaktam ätnah nænnoestimmie åadtjodh mij soptseste jis datne däärjegem laeviehtamme jallh ij. Dov lea aaj reaktam dagkeres nænnoestimmie laejhtedh.

Daamhtah målsomeviekkiem hiejmesne gäävnese jñh biejjiedarjomh almetjidie gieh Leah demenseskiemtjes. Jeatjah däärjege maahta dejtje almetjidie årroth gieh naakenem hiejmesne huksieh vuesiehtimmien soptses-timmiedæhkieh, ööhpehtimmieh jñh däärjegegaskese gietedalljinie.

Lihkesadtj – jñ skiemtjjesiebrich daamhtah ööhpehtimmieh faaledieh dej skiemtjelassi bijre mejtie dov lihkessadtje átna. Ööhpehtimmie aaj nuepie jeatja almetjigujmie gaavnedidh gñeh aaj lihkessadtjide huksieh.

Viehkiedalhketjñ jñ árromesijjesjñehtesjimmie

Jis datne funksjovneheaptoem átna maahtah viehkiedalhketjñ daarpesjidh dov fierhten beajjetje jieledeetsiehkesne jñ juktie jearsoesvoetem damtedh. Viehkiedalhketjñ jñ jeatjah dáarjegh maehtieh aaj biehkieh árrodh dov starnedimmesne jñ rehabiliteeringjste. Barkoeterapeuten tjñrrh maahtah vuesiehtimmien jårremetjahkesem, rollatovrem jñ guapaviehkiedirregem áadtjodh. Sáemies viehkiedalhketjñ áesehts mohte sáemies tjoerh maeksedh. Gáávnes h aaj dagkeres mejtie maahtah löönedh jallh leejjedh. Daamhtah dáaktere, barkoeterapeuth, dajvesájhtere, skiemtjevñtnesjimmiesájhtere jñ logopedh gñeh bieljelieh datne viehkiedalhketjem daarpesjh.

Árromesijjesjñehtesjimmie maahta dov jilemem gáetesne aelhkebe darjodh guktie damth datne leah jearsoeslaakan desnie árröeminie jñ jielieminie. Sñejhme lea sealmah destie vaeltedh ihke aelhkebe gáetesne juhtedh rollatovrine jallh jårremetjahkesinie. Árromesijjesjñehtesjimmie maahta aaj stuerebe darjomh árrodh vuesiehtimmien lutnjijem tseegkedh jallh ohtjegáetiem jñ laavkometjñehtjelem sjñehtesjidh. Bieljelh dov tjñeltem jis sñjth vielie daejredh.

Personlige assisteente

Datne maahtah personlige assisteentem áadtjodh jis datne laaken sjisnjelen mij dáarjegen jñ sujhtemen sáemies funksjovneheaptoes almetjidie (LSS). Daamhtah dáarjegem personlige assisteentese Försákringekassan tjñrrh áadtjoeh sosijaaletjirkemebalkan mietie. Jis datne personlige assisteentem át-neme eannan datne 65 jaepieh illeme maahta áadtjodh dejnie jåerhkedh abpe jielemen , mohte ih maehtieh vielie assisteentetæjmoe áadtjodh männgan datne 65 jaepieh illeme. Ij maehtieh personlig assistenem syökedh dan männgan 65 jaepieh illeme.

Fealadimmiedñenesje sijjeste busse

Fealadimmiedñenesje disse gie ij maehtieh bussine jallh jeatja byjresketrafi-hine fealadidh dan funksjovneheaptoen gaavhtan. Díhte gie jårremetjahkesem nuhtjie maahta sjñehtesjamme bijline fealadidh. Saehtemesñelth fealadimmiedñenesjem faalehte tjñeltem nuelesne. Tjuara dejtie fealadimmie maeksedh jñ daamhtah lea nænnoestamme man gellie aejkie reaktam átna fealadimmiedñenesjem nuhtjedh. Rñjhkefealadimmiedñenesje nuepie jis edtja guhkebe fealadidh Sveerjesne. Vielie bievnesh maahtah dov tjñelteste, regi-jovneste jallh laantedigkeste áadtjodh.

Buerie  lma j h reerije

Jis datne skiemtjes jallh jeatjah vuekine ih vielie maehtieh dov privaatekonomijem g etedidh jallh dov reaktide hoksese j h sujhtemasse vaaksjodh dle maahtah buerie  lman  adtjodh mij datnem viehkehte. Buerie  lma (maahta aaj nyjsene  rrodh) diedtem  tna g ehtjedidh ahte dov ry knemh maaksasovvedh j h maahta viehkiehtidh d arjegegoerehtalleminie j h jeatja tsiehkine.

Jalhts buerie  lman dutnjan laeviehtamme dov lea annje seamma reaktah j jtse eajhnadovvedh goh aerebe.

Jis datne skiemtjes jallh jeatja vuekine ih maehtieh datnem jallh dov eekem voebnesjidh dle reerije maahta datnem viehkiehtidh. Reerije vielie reaktah  tnah enn d hte buerie  lma. Reerije j jtse dov eeken b jre n nnoste j h dov uvte tj adtje gaajhki b jre mij lea haestemen sjisjnjen.

Buerie  lmah j h reerijh edtjeh iktesth barkedh guktie b  remes dej  vteste giejtie berkieh. Jis dov lea buerie  lma jallh reerije d hte edtja iktesth dov mielen mietie gihtjedh vihkeles gyhtjelassine. Jis ij nuepie dam darjodh dle d hte buerie  lma jallh reerije maahta dov geellem/g ammam jallh ektiejielijem gihtjedh.

Jis dov leah gyhtjelassh buerie  lman jallh reerijen b jre edtjeh dam  ajvah reerijem dov tj eltesne gihtjedh. Tingsreakta d hte mij n nnoste jis almetje edtja buerie  lman jallh reerijem  adtjodh.  ajvah reerije v  ksje ahte dah buerie  lmah j h reerijh staerieslaakan berkieh dej diedtigumie.

Sujhtemedienesjh m sse ij leah daerpies daerpiesvoetegoerehtimmiem darjodh

Laaken tjirrh mij tj elten s emies reaktaj b jre tj elte luhpiem  tna s emies sujhtemedienesjh faalehtidh almetjidie gieh 67 jaepien b eries jallh b aras bpoe (jallh jeatja aaltere maam tj elte n nnoestamme) jalhts ij sj ere daerpiesvoetegoerehtimmiem lea dorjesovveme. Persovneles sujhteme ij maehtieh daan laaken nuelelen vadtasovvedh.

Tj elte d hte mij nænnoste magkerh sujhtemedienesjh faalehtidh j h man jïjnjh. Tj elte aaj nænnoste man j jnjem edtja dej åvteste maeksedh. Sujhtemedienesji b jre ij leah tj elten diedtem dejtje vihthesjidh juktie eah leah dah viehkiedienesjh. Ij maehtieh n nnoestimmide sujhtemedienesji b jre laejhtedh.

Sujhtemedienesje maahta mij gaskemsh dejnie-daejnieviehkiem  rrodh. D hte dienesje mij voeresidie viehkehte ovmessie aatigumie, vuesiehtmien gaavhtan laampatjoevkide jallh klaaselijenide molsedh. Dienesje maahta  esehts  rrodh jallh tjuaara  nnetje maeksedh dan  vteste.

Hiejmenlihke dienesjh skaehtiereduksjovnine

Datne maahtah jÿjtse veeljedh hiejmenlihke dienesjidie skaehtiereduksjovnine nuhtjedh. Datne gie leah voerese jallh geerve almetje gie leah voeres almetjen lihkesadtje maahtah hiejmenlihke dienesjidie åstedh, raaktan privaate sielteste. Sielte skaehtiereduksjovnem dan dienesjen gaavhtan kriibpesje. Maahta vuesiehtimmien årrodh sjeakome, klaaside sohkesjidh, bisseme jÿh lopmebaeleme. Maahta aaj viehkiem hygienine årrodh jÿh viehkiem gåårvedidh jÿh noeledidh.

Hiejmenlihke dienesjh eah leah sosijaaledienesjen dajven sjisnjelen. Skaehtievierhkie maahta jÿjnjem daan bijre biëvnedidh.

Giem gaskesadtedh?

Tjielte dov syökemem gïetede gosse hiejmedienesjen, voeresårromesijjien jïh jeatjah voereshoksen bijre. Bïeljelh datne sijth viehkiegïetedallijinie soptses-tidh! Dov dâaktere jallh dajvesâjhtere maectieh aaj datnem viehkiehtidh tjïel-tem gaskesadtedh.

Jis edtjh jeatja tjïeltesne eejehtalledh dellie dov gâetietjïelte edtja diedtem utnedh dov sâjhtoe- jïh viehkiedïenesjidie. Eejehtallemetjïelte, mij goh-tjesâvva höölteldh-tjïelte diedtem âtna dov gâetietjïeltem viehkiehtidh dov daerpiesvoetide goerehtalledh jïh dejtie daerpies viehkiedïenesjidie tjïirre-htidh

Jis sijth jeatja tjïeltese juhtedh edtjh dam tjïeltem bïeljelidh. Dïhte tjïelte edtja dov syökemem gïetedidh seammalaakan goh dan jeatjah ârroji syökemh. Jis datne jalle aalteren gaavhtan, jallh jis datne funksjovneheaptoes jallh skïemtjelassh âtnah jïh hokse- jallh sâjhtoeviehkiem daarpesjh maatah syökemem darjodh dennie tjïeltesne gâabph edtjh juhtedh. Dov syökemem viehkiem âadtjodh edtja dellie seammalaakan gïetedidh goh tjïelten ârroji syökemh.

Viehkiegïetedallije dov daerpiesvoetide goerehte

Viehkiegïetedallijh stillemem tjïelteste utnieh jïh nænnoestieh jis maatah viehkiem âadtjodh jïh man jïjnjh viehkieh maatah âadtjodh. Vieh-kiegïetedallijh gaajhkine tjïeltine gââvnesieh, muvhtene viehkiegoerehtâj-jah, hiejmedienesjeassisteente jallh maam akth jeajah gohtjesuvvieh. Dov syökemem viehkien bijre ij tjoerh tjaaleldh ârrodh. Maatah aaj vieh-kiegïetedallijasse soptsesidh magkeres viehkiem datne daarpesjh. Bïeljelh tjâanghkoem sijth. Dov geelle, gâmma jallh jeatja lihkesadtjh maectieh dâeriedih jis datne dam sijth. Maata hijven ârrodh naaken meatan vaeltedh gosse edtja jïjnjh orre bïevnesh âadtjodh. Jis dutnjan aehpies svienske gïelem guarkedh maatah toelhkem âadtjodh.

Tjâanghkosne dïhte viehkiegïetedallije edtja goerehtidh mannasinie datne viehkiem daarpesjh, maam maatah jïjtse darjodh jïh mejgujmie datne vieh-kie daarpesjh. Viehkiegïetedallije edtja datnem bïevnedh magkerh viehkieh tjïelte faalehte.

Muvhtene ij ajve akte vukie guktie maatah viehkiem âadtjodh. Vuesi-ehimmien hiejmedienesje jïh biejjiedarjomh maectieh alternatijve ârrodh sijjeste voereseårromesijjesne. Viehkiegïetedallije edtja dan guhkies gâerede dov vaajtelimmiej mietie barkedh.

Jijtse veeljedh hiejmedienesjen bijre

Såemies tjïeltine datne maahtah jïjtse dov voereshoksen bijre nænnoestidh. Dïhte sæjhta jiehtedh datne åadtjoeh jïjtse veeljedh gie edtja dejtie vieh-kieråajvarimmide darjodh mejtie datne leah laeviehtamme. Viehkiegïetedal-lijje datnem beavna mij alternatijvide gååvnesieh. Jis ih sïjthth jallh maehtieh jïjtse veeljedh dellie viehkiegïetedallije edtja viehkiem faaledh dan alter-natijven tjïrrh maam tjïelte prævhka nuhtjedh almetjidie giëh eah jïjtsh veeljh.

Voeresbïhkedimmie

Voeresbïhkedimmesne datne maahta voeresårromesijjieh jïh hiejmedienesjh abpe Sveerjeste mohtedidh. Dovne tjïelten nuelesne, privaate jallh frijjebar-koedåehkijste. Vuartesjh Voeresbïhkedimmie sæjrosne www.socialstyrelsen.se/aldreguiden

Gïehtjedimmiem edtja reaktaj mietie dorjesovvedh

Dov lea reaktam krïebpesjidh datnem jïh dov ieriem buerilaakan giëtede. Viehkiegïetedallije edtja eensilaakan jïh riekteslaakan barkedh jïh datnem krööhkedh. Dov lea reaktam dov våajnoen vedtedh dïsse maam vieh-kiegiëtedallije våålese tjaaleme giëhtjedimmiem doekoe eannan nænnoes-timmien vaaltasåvva. Nænnoestimmie edtja iktesth vihtesjidh. Nænnoes-timmie maahta tjïjemieriem utnedh jallh dehtie biejjeste juhtedh mij lea nænnoestamme.

Nyöjhkemenænnoestimmie edtja tjaeledh årrodh jïh tjïelke tjaalasovveme. Viehkiegïetedallije edtja datnem biëvnedh guktie maahta nænnoestimmien dopmestovlese laejhtedh. Lohkh vielie b. 40.

Tjïelte viehkien bijre nænnoeste

Dov tjïelten viehkiegïetedallijem gaskesadth gåessie hiejmedienesjem jallh jeatja viehkiem tjïelteste daarpesjh.

Dov lea reaktam tjaaleldh nænnoestimmiem åadtjodh dov syökemistie.

Nyöjhkemenænnoestimmieh edtjieh iktesth tjaaleldh årrodh.

Jis ih leah madtjeles dejnie nænnoestimmie maahtah dopmestovlese laejhtedh.

Datne maahtah viehkiem gellie aejkie syökedh

Jis ih viënthth tjïelte datnem nuekies jïjnjh viehkieh laeviehtamme maahta vielie jallh jeatjah viehkiem syökedh. Ij naan mierie gååvnesh man gellie ae-jkieh datne maahtah viehkiem syökedh. Maadthnjoelkedasse nænnoestimmie

jáhta dehtie biejjeste mij lea nænnoestamme jallh dan daatumasse mij lea nænnoestamme. Sjïere aejkine tjïelte maahta dov nænnoestimmiem vihth pryövedh jis dov daerpiesvoete viehkeste eevre jeatjadehteme.

Jïjtjevyljehkedarjomh lea dovne lissine jallh alternatijvine

Tjïelten sosijaaledïenesjen bielesne aaj Jïjtjevyljehke darjomh gellie tjïeltine. Gærhkoë, Rööpses kroesse, lihkesalmetje- jïh voeressiebrïeh maehthie ööhpehtimmieh, viertiehtæjjah, voelpevoetebiehkiem, mïnnemh jïh jeatja sosijaale darjomh faalehtidh. Jïjtjevyljehkeåårganisasjovnh muvhtene sosijaaledïenesjen ektine berkieh jïh maehthie lissine sosijaaledïenesjasse årrodh. Dah maehthie aaj alternatijvh årrodh disse gie ih sïjhth jallh reaktam utnieh viehkiem tjïelteste åadtjodh.

Skïemtjijevaarjelimmie jïh nuepie jiehtedh maam mielih

Voesteshealsoehoksesne dov lea reaktam veeljedh mij hoksefaalenasside sïjth. Healsoe- jïh skïemtjehokse diëdtem utnieh biëvnesem vedtedh mij leah dutnjan sjïehtesjamme. Datne edtjïh mij gaskemsh biëvnesh åadtjodh dov healsoetsiehkien bijre, mah vuekieh gååvnesieh dov giëhtjedæmman jïh hoksesne jïh bæhtjierdimmieh gååvnesieh. Hoksem jïh bæhtjierdimmieh edtjïeh dan guhkies gåerede ”dorjesovvedh skïemtjïen raerien ektesne”. Datne maahta veeljedh bæhtjierdimmieh nyöjhkedh jallh orrijidh.

Jeatja gielide toelhkedh

Gosse sosijaaledienese edtja datnem individuelle biëvnedh dle barkijh edtjïeh dov kulturelle jïh giëleldh maadtoem krööhkedh. Destie båata barkijh edtjïeh toelhkem nuhtjedh, jis daerpies, gosse edtjïeh datnem biëvnedh.

Saaht jalhts ij naaken datnem gihtjïh dan bijre, datne maahta toelhkem kriëbpesjidh jis dam daarpesjh. Dellie edtjïh tjïeltem biëljelidh mij diëdtem åtna toelhkide. Saaht jis dov lea lihkesadtje gie maahta toelhkestidh, buerebe jis datne offisijelle toelhkem nuhtjïh maam tjïelte öörnie.

Maahta kulturelle joekehtimmieh jïh ovmessie vyörtegevoeth gååvnesidh almetji gaskemsh giëh joekehts laantijste jïh dan gaavhtan maahta buerie år-rodh toelhkem utnedh mij bæjngoeliste vuajna.

Væhtagieletielhke jïh aarkebiejjien toelhkeme

Laantedigkie diëdtem utnieh toelhkediënesjem aarkebiejjietoelhkemasse faalehtidh almetjidie giëh laantedigkesne årroeminie jallh desnie daamhtah hööllestieh jïh leah maanabealeste bieljehts (maanabaeliebieljehts), dovne tjelmehts jïh bieljehts, geervebieljehts jallh skaaroem utnieh mestie nåake-laakan guvlieh. Aarkebiejjien toelhkemediënesje mij mesnie gosse edtja skïemtjehoksesne minnedh

SECOND OPINION (mubpie giehtjedimmie)

Såemies aejkine dov lea reaktam Second Opinionem åadtjodh, mij sæjhta jiehtedh mubpie giehtjedimmieh maam specialijste dorjesåvva jïh leah dan giehtjedimmien bieleden maam dov dåaktere dorjeme.

Maahta årrodh

jis datne tjoerh geerve medisijneles veeljemh darjodh

jis dov lea sjïere skïemtjelasse jallh skïemtjelasse mij lea

jielemeaajhteme

jis dihte medisijneles bæhtjierdimmie maahta sjïere vaahrah dutnjan

årrodh

jis dov veeljeme joekoen vihkeles dov bætijen jïeliemasse

jis ij leah tjïelke magkeres bæhtjierdimmie bööremes dutnjan

Gïehtjh: Reakta Second opinion ij leah baeniehoksese.

Dov hoksem jïh bæhtjierdimmie journaalesne vihtesjamme

Skïemtjïejournaalen ulmie lea hokse edtja buerie jïh tjirke årrodh. Journaalesne edtja mahtedh mij mesnie gaavnedh magkerh biëvnesh datne åådtjeme jïh magkerh nænnoestimmieh gååvnesieh dov hoksen bijre. Jis maam akth journaalesne mejtie ih guarkah edtjh giem akth birredh dam dutnjan buerkiestidh. Jis tuhtjh mij akth fiejlïeh journaalesne jallh ij eevre reaktoe maahatah dam soptsestidh. Dam edtja journaalen sijse tjaalasovvedh. Datne maahta dejnie dåaktarinie jallh skïemtjesåjhterinie soptsestidh giëh diëdtem åtneme dan bijre maam lea tjaalasovveme.

TJÅANGHKAN JOURNAALEVUEKIE

Tjåanghkan journaalevuekie lea healsoe- jïh skïemtjehokse edtja tjïelkebe guvviem dov hoksedaerpiesvoeteste åadtjodh juktie mahtedh dam bööremes hoksem dutnjan vedtedh. Juktie vaarjelidh datne buerie hoksem åadtjoeh gellie mah leah meatan dov hoksem stuvrehtieh mahtieh dov journaalem lohkedh. Dov hokse maahta gellie ovmessie biehkine hokseste dijpedh jïh tjåanghkan journaalevuekine biëvnesh dov journaalen sisnie mahtieh ovmessie goevtesi gaskemsh juakasovvedh. Dellie ih daarpesjh dov hoksetsiehkiem viht soptsestidh fierhten aejkien orre hoksevedtijem gaavnedh. Biëvnesh dov healsoen jallh jeatja privaate tsiehkïej bijre eah åadtjoeh jeatjah hoksevedtiejidie vedtiesuvvieh jis ih datne dam jååhkesjamme. Jis datne dam jååhkesjh dellie ajve dihte barkïje gie lea meatan datnem hoksedh giëh åadtjoeh dejtie biëvneshidie dov journaaleste daejredh.

Lihke hoksegaskese

Datne edtja maehdedh jearsoes damtedh dov healsoe- jñh skiemtjehokse lea ektiedamme jñh tjãanghkan. Daan gaavhtan dov lea reaktam dagkeres "lihke hoksegaskesem" åadtjodh gie maahta datnem ovmesse viekine viehkiehtidh. Dñhte lihke hoksegaskese maahta mij mesnie hoksen biehkide ektiedidh jñh gaskesealmetje årrodh jeatja biehkide healsoe- jñh skiemtjehokseste. Lihke hoksegaskese maahta aaj datnem viehkiehtidh gosse jeatjah åajvaladtjh gaskesadtedh vuesiehtimmien sosijaaledienesjem jallh Försäkringskassam. Dñhte lihke hoksegaskese maahta almetje healsoe- jñh skiemtjehoksebarkijstie årrodh, vuesiehtimmien skiemtjesåjhtere jallh psykolååke, jallh almetje administrasjovneles råalline. Lihke hoksegaskesem åadtjoeh gosse dah mah diëdtem doh hoksese tuhtjeh daerpies lea jallh gosse datne birrh dam åadtjodh.

Lihke hoksegaskesen aaj jarnges råallem åtna gosse skiemtjien skiemtjelasse jallh tsiehkje jielemeaajhtoe lea. Lihke hoksegaskese dellie dejtje gaskesh ektede mah bæhtjierdimmien bijre mij dorje guktie dñhte skiemtjije lea jielije.

Healsole- jñh skiemtjehokse hiejmesne

Datne maahta viehkiem åadtjodh såemies skiemtjehoksijgmie hiejmesne naaken aejkieh jallh guhkies tñjjesne, gohtje hiejmeskiemtjehokse. Laantedigkie jallh tjelte diëdtem dan åvteste utnieh. Barkijh hoksejarngesne jallh dov viehkiegietedallije maahta datnem bievnedh guktie lea dov tjeltesne. Dov dåaktere jallh skiemtjesåjhtere maehetieh vielie bievnedidh mah nuepide gååvnesieh hiejmeskiemtjehoksem dov daerpiesvoeteste öörnedh. Gellie tjelth daelie diëdtem utnieh hiejmeskiemtjehoksese ordineere åromesijjesne.

Tjelte iktesth diëdtem åtna hiejmeskiemtjehoksese sjere åromesijjesne.

Baeniehealsoegiehtjeminie jñh daerpies baeniehokse

Jis dov lea stoerre daerpiesvoetem hokse- jñh såjhtodarjoemistie dov lea reaktam baeniehealsoem giehtjedidh. Laantedigkie åesehts giehtjedimmiem faalehte maam baenedåaktere jallh tandhygieniste dorje. Sjere baeniehoksedåarjegen sisnie mij voeres almetjidie mej stoerre daerpiesvoete hokse jñh såjhtodarjoemistie aaj faalenasse daerpies baeniehoksese.

Seamma åasah goh healsole- jñh skiemtjehoksese. Jollemaaksoevaarljimmie gååvnese. Dov leah reaktam daerpies baeniehoksese jalhts ih leah baeniehealsoegiehtjedimmiem dorjeme.

Reakta medisijnem vuarjasjidh

Vihkeles dov medisijnh buerielaakan ektine juhtieh jñh ahte datne buerie domtoe dejtje. Medisijnevuarjasjimmie maahta buerebe dov healsoetsiehkjiem giehtjedidh jñh magkerh effekth åadtjoeh dejtje medisijnijste mejtie vaaltah. Maahta aaj vaahrde goerehtidh dej medisijnigujmie jñh maam

maahta destie sjïdtedh. Medisijnevuariasjimmie edtja unnemes akten aejkien fierhten jaepien darjodh jis datne 75 jaepien b eries jallh b aras bpoe (saaht jis ordineere  rromesijjesne jallh voeres rromesijjesne), jis datne vijhte jallh jeenjebe medisijnh  tnah jallh jis datne sovmh jallh daajrah datne d eriesmoerh  adtjoeh dejstie medisijnijste mejtie vaaltah.

Jis datne skaaran b ateme hoksesne

Jis datne skaaran b ateme hoksesne d hte hoksevedtije edtja datnem dallah b evnedh

- mij akth deahpadamme mestie hokseskaaroe sjïdteme
- maam hoksevedtije edtja darjodh juktie seammaligke deahpadimmieh ij edtjeh vihth heannadidh
- datne maahta dam laejhtedh Vaaksjoemasse Hoksesse j h S jhtose (IVO)
- datne maahta maaksoem kr ebpesjidh sk emtjief r kringeste
- sk emtjijemoenehtsh g avnesieh mah edtjeh sk emtjijh d arjedidh j h viehkiehtidh.

Hoksevedtije edtja aaj bievnedh dah leah IVO'se b jhkohtamme deahpadimmie heannadamme mestie datne skaaran b ateme jallh lih maehteme skaaran b ateme (lex Maria). Dellie datne edtjh nuepiem  adtjodh soptsestidh guktie datne d  jrehtamme dam maam deahpadamme.

IVO edtja vaaksjodh healsoe- j h sk emtjehokse lea deahpadimmieh nuekies g ehtjedamme j h leah sjiehteles   rneme guktie daate ij edtjh vihth heannadidh.

Jis ih datne maehtieh jijtse dam b evnesem d astodh lihkesadtje edtja dam  adtjodh.

JIS S JHTH HEALSOE- J H SK EMTJEHOKSESE LAEJHTEDH

Sk emtjijevaarjelimmielaake faamose j htaji ts engelen 1.b 2011 j h ulmiem  tna hokse edtja vihties  rrodh. Jis datne damth mij akth n ake-laakan hoksesne maahta dam laejhtedh. Aaj lihkesadtjh maehtieh hoksem laejhtedh. Laejhtemh maehtieh viehkiehtidh buerebe hoksem gaajhkide faalehtidh.

Vaaksjome Hoksesse j h s jhtose (IVO) vaaksjome ajvah dovne healsoe- j h sk emtjehoksesse j h sosijaaled enesjasse. Jis s jht hoksem laejhtedh edtjh Vaaksjomem Hoksesse j h s jhtose (IVO) b eljelidh.

GIE MAAM DORJE HOKSESNE JÏH SÅJHTOSNE?

Dajvedåaktere/hïejmedåaktere: Giëhtjede, diagnosh vadta, båchtjerde jïh medisijnh olkese tjaala. Datnem spesialistedåakterasse seedtie jis daerpies. Dåakterh daamhtah hoksejarngeese jallh hïejmedåakteredåastovasse gorreldamme. Skïemtjesåjhtere: diëdtem åtna dan skïemtji-jelihke sÅjhtoe- jïh båchtjierdimmiebarkose.

Skïemtjesåjhterh dovne laantedigkien voesteshoksesne jïh tjïelti healsoe- jïh skïemtjehoksesne gååvnesieh.

Viehkiëskïemtjiëesåjhtere: Sujhtemedarjomh jïh sÅemies hoksedarjomh dorje. Viehkiesåjhterh ajve luhpiem utnieh medisijnh vedtedh jis skïemtjesåjhtere mij diëdtem åtna dam laavenjasseme delegeereme.

Viehkiegïetedallije: Daerpiesvoetem viehkeste goerehte jïh nænnoste jis jïh man jïjnje hïejmedïenesjem jallh jeatja voereshoksem laeviehtidh. Viehkiegïetedallijh tjïelten nuelesne berkieh.

Goevtëesåajvah/barkoeåajvah: Diëdtem utnieh darjoemasse jïh dan barkijidie vuesiehtimmien hïejmedïenesjedajve jallh voeresårromesijjie.

Barkoeterapeute: Viehkiedalhketji bijre viehkehte jïh raereste jïh maahta saavremeprogrammh darjodh.

Barkoeterapeuth daamhtah meatan gosse årromesijjiem sjïehtesjidh.

Dietiste: Viehkiem beapmoen bijre vadta, vuesiehtimmien almetjidie giëh skïemtjelasen gaavhtan tjuerieh aelkedh jeatjahlaakan byöpmedidh.

Logopede: Giëhtjede jïh viehkehte dÅeriesmoerigujmie mah lea giëlejïh hÅaalomen bijre jïh barka aaj byöpmedimmie- jïh njihpieldimmiedÅeriesmoerigujmie jïh raereste guktie sjïehtesjidh.

Fysioterapeute: Barka rehabiliteeringinie. Raereste jïh viehkehte saavremeprogrammine. Maahta viehkiehtidh viehkiedalhketjh pryövedh.

Man jijnjh maaksa?

Siejhmelakaan datne skiemtjehokseste, medisijnijste jih voereshokseste maaksa. Man jijnjh tjoerh maeksedh jearohke gusnie laantesne datne arroe-minie. Man gaavhtan datne maaksah maahta aaj jeatjahlaakan arrodh. Tjielte jih laantedigkie aasaj bijre nænnoestieh. Njoelkedassh laaken sisnie gaavnese mah vaarjelih ij feerh jolle aasah sjidtieh.

Laantedigkieh gaahpode healsoe- jih skiemtjehokse

Laantedigkiej gaahpode healsoe- jih skiemtjehokse lea hokse jih sujhteme skiemtjehoksedåastoehthimmesne jih hoksejarnge, laantedigkieneevtjeme hiejmehokse jih aaj hokse jeatja hoksedåastoehthimmine mejtie lea eevtjeme jallh maakseme laantedigkeste. Laantedigkie iktesth diedtem atna daakteredorjemidie. Aktene jaepesne ij gie guhte tjoerh jeenjebe maeksedh enn sjiere maksovemierese (jollemaaksoevaarjelimmie). Dov hoksejarngem gaskesadth jis sjihth vielie bievnesh maaksovemierien bijre aadtjodh.

Disse gie leah daerpies baeniehoksem laeviehtamme aasah baeniedaak-teren jih baeniehygienisten luvnie aaj biehkje jollemaaksoevaarjelimmeste. Baeniehealsoegiehtjedimmieh iktesth aesehts. Gosse lea skiemtjegåatan sijse tjaaleme (dahpeme healsoe- jih skiemtjehokse) laantedigkie aadtje aktem jol-lemes aasam dygneste vaeltedh. Daate aasa ij leah biehkje laantedigkien jol-lemmaaksoevaarjelimmeste.

Daalhkesj

Aaj daalhkesidie mierie gaavnese man jijnjh tjuaara jaepiem maeksedh. Jis ij sjihth dan stoerre aasa akten aejkien maeksedh nuepiem gaavese aasam juekedh jenebe maaksoeviedie. Juekedsmaaksovesysteeme vadta jijtje-maaksovem maahtah juakasovvedh abpe jaepiem jih unnebe biehkine maeksedh fiehre aske. Gihtjh dov apotekem!

Tjielten hokse jih sajhtoe

Tjielte aadtje aasah kriebpesjidh mij mesnie hiejmedienesjen jih biejjiedarjomi avteste jih aaj tjielten healsoe- jih skiemtjehoksen avteste. Gellie tjielth diedtem utnieh hiejmeskiemtjehokse. Sosijaaledienesjelaakesne nænnoestimmie mah stuvrehtieh guktie tjielte edtja privaate almetjen maaksovem ryöknedh. Maaksovenjoelkedassh seamma saakt jis darjome leah tjielten jallh aajnesielten nuelesne.

A Baalhkaryökname

Åasahnjoelkedassh sosijaalediënesjelaakesne stuvrehtieh mij mesnie mij baalhkode tjielte edtja vihtesjidh gosse maaksoven bijre nænnoste. Dïhte lea baalhka diënesjistie (jeenjemesj pensjovnh), baalhka sieltijste jïh baalhka kapitaaleste (v.g rântah, aktiemaakseme). Kapitaale ij åadtjoeh åasam tsevtsehd. Åromelissiebaalhka aaj baalhkode ryöknesåvva. Juktie maehdedh nænnoestidh man jïjnjh datne edtjh maeksedh tjielte tjuara dov maeksemenuepiem ryöknedh.

B Vaenemesbaalhka

Vaenemesbaalhka edtja dov siëjhme åasa jieliedisnie buektedh (vuartesjh biëvnesh b. 37) jïh dïhte tjrke åasa åromesijjeste. Vaenemesbaalhka sæjhta jiehtedh mierie gååvnese mij dïhte unnemes biehkïe dov baalhkeste maam edtjh utnedh eannan åasah åadtjoeh vaaltasovvedh. Ovmessie unnemes biehkïeh gååvnesh jearohke jis datne oktegimsie åroeminie jallh giejnië åroeminie. Destie unnemes biehkïe tjielte edtja dov maaksovenuepiem ryöknedh. Gaskesadth dov tjielten åasagïetedallijem juktie dov vaeniebaalhkam ryöknedh.

C Jollemaaksoevaarjelimmie

Sosijaalediënesjelaakesne tjåådtje mij dïhte jollemes åasa maam tjielte åådtje kriëbpsesjidh. Maadthåasahlåhkoe fierhten jaepien jeatjadahta jïh jollemaaksoevaarjelimmie stuvrehte. Ih gåessie daarpesjh jeenjebe maeksedh een åasam maam lea dutnjan ryöknesovveme. Jeenjemesj maaksa dam åasam mij lea jollemaaksoevaarjelimmie.

Gïehtjh: Jollemaaksoevaarjelimmie daltese jïh vaenemesbaalhka fierhten jaepien jeatjautuvvieh.

Siëjhme åasah jieliedisnie

Siëjhme åasah jieliedisnie mejtie edtja maehdedh vaenemesbaalhkode maeksedh:

- beapmoeh, gaajhkide maalestahkide
- vaarjoeh jïh gaamegh
- eejehtsdarjomh
- hygiene
- nåhtadimmiedeaverh
- saernieplaerie, telefovne, TV-åasa
- Mööbelh ih tjåenieh
- gåetietjirkeme
- hïejme-elfaamoe
- vuelkemh
- daalhkesj, baeniehokse, gaahpode healsoe- jïh skïemtjehoske.

Jis ih beetnegh utnieh årromesijjeåasese jîh sîejhme åaside jieliedisnie maakta ekonomijen vierhtiem/baalhkadâarjegem syökedh.

Maam maaksa sjïere årromesijjesne?

Seamma njoelkedassh guktie maaksovem ryöknedh saakt jis ordineere jallh sjïere årromesijjesne årroeminie. Jis sjïere årromesijjesne årroeh dellie daamhtah datne leejjemeåasam maaksah. Leejjemeårromesijjielaaken njoelkedassh dam stuvrehtieh jîh datne edtjh geehtedh buerie leejjemelatjkoem åadtjoeh.

Jis datne tjehtjelisnie årroeminie gusnie gellie åeremesijje dellie datne åasam maaksa årromesajjan. Mierie laaken mietie gååvnese man stoerre åasam tjielte åadtje kriebpesjidh dagkeres årromesijjeste. Juktie bëvnesem åadtjodh dan jollemes åasan bijre edtjh dov tjielten åasagïetedallijem gaskesadtedh. Gosse datne sjïere årromesijjesne årroeminie dellie leejjeme-maaksovem årromesijjen åvteste, åasam hokse- jîh sâjhtoste, jîh åasa beapmoen åvteste maaksah.

Gïehtjh: Ij edtjh dov geelle, gâmma jallh ektiejelije nåake ekonomijske tsiehkien sijse bâctedh dan gaavhtan datne tjoerh voeres årromesajjan juhtedh.

Vielie bëvnesh

Jis vielie bëvnesh sîjtht guktie dov åasah ryöknesovvedh dle edtjh dov åasagïetedallijem bëljelidh.

Jis ih leah madtjeles

Nænnoestimmieh sosijaaledienesjedarjomi bijre maahtah laejhtedh

Jis datne syökeme åadtjodh voeres årromesæjjan juhtedh mohte dam lea nyöjhkeme maahta dam dopmestovlesne pryövedh. Nimhtie maahta aaj dorjesovvedh jis datnem vaenebe hieimedienesjem laeviehtamme enn maam datne syökeme jallh jis datne leah nyöjhkeme dam åadtjodh. Gaajhkh nænnoestimmieh mah datnem nyöjhkoeh viehkiem åadtjodh maahtah laejhtedh. Dovne ellies nyjhkeme jih dagkeres mah lea biehkine nyöjhkeme. Aaj nænnoestimmieh åasaj bijre maahtah laejhtedh.

Ij gåeredh nænnoestimmieh skiemtjehoksen bijre laejhtedh

Ij seammalaakan reakta laejhtedh healsoe- jih skiemtjehoksen luvnie gååvnese. Dåakterh, skiemtjesåjhterh jih jienebh nænnostieh jis maahta sjiere sujhtemem åadtjodh jallh ij. Datne maahtah bieljelidh ih leah madtjeles dejnie jih laejhtedh, mohte ij naan dopmestovle gååvnese mij pryövoe jis dov lea reaktam sjiere bæhtjierdimmiem jallh skiemtjehoksem åadtjodh.

Datne maahta nænnoestimmiem laejhtedh

- ih leah naaken viehkiem laeviehtamme
- jis leah vaenebe viehkiem laeviehtamme enn maam datne syökeme
- jis ih dam viehkiem laeviehtamme maam datne syökeme (v.g jis datne leah hieimedienesjem laeviehtamme jalhts årromesijjiem syökeme)
- jis tjielte unnede jallh bååstede vaalta dam viehkiem maam lea aerebe laeviehtamme
- jis ih leah madtjeles åasan stvaradahkine.

Naemhtie laejhtedh

Gosse nyjhkemenænnoestimmiem åådtjeme – mij edtja tjaaleldh årrodh – dov leah golme våhkoeh gåessie maahtah laejhtedh. Laejhteme edtja tjielten sosijaaledienesjasse seedtedh. Sosijaaledienesje pryövoe jis fåantoeh gååvneseieh juktie nænnoestimmiem jeatjadehtedh. Jis ij nænnoestimmiem jeatjadahta guktie datne birreme, dov laejhteme edtja reeremereaktese seedtesovvedh.

Jis ih leah reeremereaktan nænnoestimmine madtjeles nuepie gååvnese dam jaarhkedh kammarreaktесе jìh, minngemosth, Jollemes reeremedopmestovlese. Juktie ierien bijre naakene dejnie reaktaj sisnie nænnoestidh datne tjuara pryövemeluhpiem åådtjeme. Dagkeres luhpiem åådtje vuesiehtimmien jis dov ierie vihkeles jìh maahta stuvrehtidh guktie seammaligke ieriej bijre bætijen biejjine nænnoestidh.

Tjìelte aaj reaktam åtna laejhtedh jis meala reeremereaktan jallh kammarreaktan nænnoestimmie båajhtode lea.

Reakta maaksose

Jis datne jallh dov eeke skaarose bætieh gosse hiejmedienesjem dorje dov gåætesne jallh voeresårromesijjesne gusnie datne leah årroeminie dellie maahta reaktam utnedh maaksoem dan åvteste åadtjodh tjìelteste jallh sèlteste maam dienesjem faalehte.

Jis skaarose båtatah skiemtjehoksesne, mij gaskemsh bæhtjierdimmesne, maahta maaksoem kriebesjìdh. Jis lea skaarose båtame skiemtje- jallh bænihoksesne maam laantedigkie eevtjie edtjh dam Ömsesidiga Försækringsbolagem (LÖF) bieljelidh. Seamma jis skaarose båtame privaate skiemtjehoksevedtijen luvnie mij latjkoen laantedigkine åtna åadtjodh healsoe- jìh skiemtjehoksem eevtjedh. Desnie maahta daamhtah viehkiem jìh raeriem dallas åadtjodh. Jis sijnth baenedåakterem laejhtedh mij leah lihtsege Privaaatebaenedåakterinie, maahtah Privaaatedåakterebæjhkoehimmien bieljelidh.

Jis datne skaarose båtame tjìelten jallh privaaten skiemtjehoksesne edtjh hoksevedtijen försäkringsbolagem bieljelidh. Skiemtjijeförsäkringsesiebrieh maetieh datnem viehkiehtidh staeries gaavnedh.

Jis datne skaarose båtame daalhkesijstie maahtah Daalhkeshförsækringem bieljelidh.

Jis datne nåakelaakan dåastoehtamme jallh jis ih viehkiem åadtjoeh

Hiejmedienesje maahta seente bætiedh. Viehkiedalhketjearnge maahta miste sårhtes jaarremetjahkesem seedtedh. Gellie aejkieh dihte mij båajhtode sjìdteme ij lij nimhtie ussjedamme jìh gellie dåeriesmoerh maahtah vihth buerebe darjodh jis barkijigujmie soptsestidh. Jis viht jìh viht båajhtode sjædta, jis dutnjan nåakelaakan dåemedede jallh jis ih tröøjh barkijigujmie tjoerh barkiji åvtehkem gaskesadtedh. Jis sijnth vielie laejhtemigujmie juhtedh maahtah dam gaskesadtedh gie diëdtem åtna, vuesiehtimmien darjomen åejvie. Edtja voenges rutinh gååvnesidh mij vuesiehtieh giëse laejhtedh. Hævvi maahtah aaj byjreske politihkeridie gaskesadtedh mah jollemes diëdtem hoksese jìh såhtose.

Dov reakta laejhtedh jñh voereshoksen diēdte vaaksjodh

- Nyōjhkemenænnoestimmie hiejemēdiesjen, voeresårromesijien jñh jeatjah viehkien bñjre maahta laejhtedh
- Nænnoestimmieh åasaj bñjre mah hoksen jñh sājhtoen åvteste maahta laejhtedh.
- Ij maēhtieh healsoe- jñh skiemtjehoksem laejhtedh.
- Skiemtjijemoēhtsh maēhtieh viehkiem jñh raeriem vedtedh jis gyhtjelassh åtnah hoksen bñjre.
- Pensioneere- jñh lihkesadtjhsiebrieh maēhtieh raerieh jñh dāarjegh jñh sñejhme bñevnesh vedtedh.
- Gaajhkh barkijh voereshoksesne diēdtem utnieh darjomen diēdtealmetjasse bæjhkoēhtidh jis mij nåakelaakan jallh vaahra nåakelaakan tsiehkide privaate almetjasse gie voereshoksem åadtje (Lex Sarah).

Tjēiltine mah veeljeme frijjesveeljemesystemen utnedh maahta hoksevedtjem molsedh jis ih madtjeles leah. Viehkiegētedallije maahta datnem bievnedh guktie dam darjodh.

Jis ih leah madtjeles dejnie hoksejarnGINE maam leah veeljeme datne reaktam åtnah laaken mietie jeatja hoksejarnGEM veeljedh.

Justitieålmese laejhtedh

Maahtah Justitieålmese (JO) laejhtedh jis damth åajvaladtje jallh barkije nåakelaakan dutnjan dāemiedamme mearan dov ieriem gētedamme. JO:n stilleme lea vaaksjodh åajvaladtjh jñh barkijh staaten jñh tjēelten åajvaladtji luvnie laaken mietie berkieh.

Diskrimineringeålmese bæjhkoēhtidh

Datne maahtah Diskrimineringeålmese (DO) bæjhkoēhtidh jis datne dāarjehth gēm akth datnem nåakelaaken dāastoēhtamme tjoelen-, etniske gorredihkie-, religijovnen-, jallh jeatja jaahkoevåajnoen-, aalteren-, funksjovneheaptoen-, jallh seksuelle bielien gaavhtan j.v.

Daesnie maahtah raeriem jñh dāarjegem åadtjodh

Skiemtjijemoēhtsh gaajhkene tjēiltine gāāvnesieh, mohte dah leah ovmesie vuekine öörneme. Bñevnesh guktie skiemtjijemoēhtsh leah öörnesovveme maahtah tjēileste jñh laantedigkeste åadtjodh. Skiemtjijemoēhtsh edtjeh aajne skiemtjijh dāarjedidh jñh viehkiehtidh jñh aaj raeriestidh guktie maahta laejhtemigujmie juhtedh. Dah edtjeh aaj kvaliteeteēvtiedimmine jñh jolle skiemtjijevaarjelimmine healsoe- jñh skiemtjehoksesne barkedh.

Såemies tjïeltine aaj voeresesaadhålma jïh lïhkesadtjekonsuleente mej leah seammaligke barkoelaavenjassh. Dej tellefovnenummerem edtjïeh tjïelten luvnie gååvnesidh.

Aaj funksjovneheaptoeåårgaisasjovnh jïh pensioneere- jïh lïhkesadtjhsiebrieh maehtïeh dåarjedidh jïh raerïestidh. Dej luvnie daamhtah almetjh mah buerie maahtoem utnieh voeres reaktaj bïjre hokse- jïh såjhtosne.

Baakoelæstoe

Viehkie Hiejmedienesje, sjïere årromesijje jïh jeatja viehkieh mejtie tjïelte faalehte mij gaskemsh voeres almetjidie. Sosijaaledienesjelaake reaktam viehkiem åadtjodh stuvrehte. Tjïelte viehkiem laevehte dan mænngan individuelle pryövemem dorjeme (daerpiesvoetegoerehtimmie).

Biejjiedarjomh Tjåenghkies nomme darjoemidie mah bejjiej doekoe dorjesuvvieh, såemies aaj hïeljesne. Maahta årrodh reahabiliteringe, ektievoete jïh ektesne årrodh.

Vaenemesbaalhka Vaenemesbaalhka lea dejtie beetnegh mah aajne almetje reaktam åtna utnedh jis åasa edtja vaaltasovvedh Vaenemesbaalhka leah unnemes låhkoe mij laaken mietie nænnoestamme, naan aejkie aaj individuelle unnemes låhkojne lissiehtamme jïh dïhte tjïrkes årromesijjeåasam.

Hïejmeskiemtjehokse Healsoe- jïh skiemtjehokse maam gåetesne dorjesåvva. Dovne laantedigkie jïh tjïelte dam öörnïeh. Naaken sijjesne sjïere hïejmeskiemtjehokse maam skiemtjehokseklïnihke tjïrrehte.

Hïejmedienesje Dårjege tjïelten nuelesne mij edtja voeres almetjidie viehkiehtidh sijjen hïejmesne mij mesnie aajne almetji såjhtojne, sjeakome, beapmojne, sosijaale ektievoetesne jïh medisijnejuekeme.

Jollemaaksoevaarjelimmie Dïhte jollemes åasa maam tjïelte åådtje hokse- jïh såjhtose krïebpesjidh laaken mietie. Jollemes åasam hïejmedienesjen jïh ordineere jïh sjïere årromesijjen, bejjiedarjomen, jïh tjïelten healsoe- jïh skiemtjehoksen åvteste naemhtie ryöknesåvva: 0,48x maadthåasalåhkoe/12. Jollemes åasa hokse- jïh såjhtoeh jïh årromesijjen åvteste gusnie gellie åeremesijjïeh naemhtie ryöknesåvva: 0,50x maadthåasalåhkoe/12.

Skiemtjïejournaale Dam maam leah våålese tjaaleme skiemtjïjen healsoetsïehkien bijre, daalhkesi bijre j.v. Dåaktere jïh jeatjah legitimeereme barkijh dïedtem utnïeh journaalem tjaeledh. Journaale lea sekretessen nuelesne vaarjelamme.

Voesteshoske Mij gaskemsh hoksejarngh jïh såemies tjïeltine aaj hïejmeskiemtjehokse. Voesteshokse edtja årroejidie dej maadthdaerpiesvoetem healsoe- jïh skiemtjehokseste geehtedh.

Sekretesse jïh sjeavodhvoetedïedte Sæjhta jiehtedh ij leah luhpie bëevnesh jïh tjaatsegh jeatja almetjasse vedtedh jis ij dïhte aajne almetje dam jååkesjamme. Sekretesse jïh sjeavodhvoetedïedte dovne healsoe- jïh skiemtjehoksesne jïh voereshoksesne (sosijaaledienesje) saahnt gie dam dorjemem dorjesåvva.

Senioreårromesijjie Årromesijjeh mah leah voeres almetjidie sjiehtesjamme. Ij leah sjïere årromesijjeh juktie ij leah viehkine pryövoe sosijaaledïenesjen luvnie (vuartesjh sjïere årromesijjie).

Dahpeme hokse Healsoe- jïh skïemtjehokse gosse lea skïemtjegåetien sïjse tjaaleme.

Sjïere årromesijjie Nimhtie sosijaalelaake gohtje dejtie årromesijjide mejtie lea voeres almetjidie sjiehtesjamme jïh viehkine laeviehtamme sosijaalelaaken mietie. Maahta aaj jeatjah nommh utnedh jearohke magkerh sjiehtesjimmieh: dâehkieårromesijjie, servischëejme, skïemtjijehëejme, voeresårromesijjie jallh hokse- jïh sâjhtoeårromesijjie.

Molsemehokse Dïhte voerese muvhtene hïejmesne jïh muvhtene åenekstïjjeårromesijjesne. Ulmie maahta årrodh rehabiliteeringe jallh/jïh molseme lihkesadtjide.

Gaahpode hokse Healsoe- jïh skïemtjehokse maam åådtje jalhts ij leah skïemtjegåetien sïjse tjaaleme vuesiehtimmien maam hïejmedåaktare jallh dajvesâjhtere hoksejarngesne maahta darjodh jallh skïemtjesâjhtere voeresårromesijjesne jallh dâastoehthimmesne skïemtjehoksesne.

Naaken vihkeles laakh

Sosijaalediensesjelaake (SoL) Tjielti voereshoksem jih jeatja sosijaalediensesjem stuvrehte. Aajne almetjen reaktam viehkiem aadtjodh aaj stuvrehte.

Healsole- jih skiemtjehokselaake (HSL) Healsole- jih skiemtjehoksem stuvrehte jih tjielti diedtem buerkeste mij healsole- jih skiemtjehoksese.

Laake guktie personbievnesh giehtelidh sosijaalediensesjisnie (SoL- PuL) Stuvrehte guktie personbievnesh giehtelidh

Laake arromesjietesjimmiedaarjegen bijre Mij gaskemsh stuvrehte misse maahta arromesjietesjimmiedaarjegem nuhtjedh jih guktie syokemie die daan bijre gietedidh

Laake fealadimmiedienesjen bijre Tjielte jallh laantedigkie/dajve diedtem utnieh almetjh gie leah funksjovneheaptoes jih eah maehtieh siejhme komunikajovnine fealadidh maehtieh fealadimmiedienesjem aadtjodh

Laake skahtiereduksjovnen bijre mij gaetienlihke barkose Njoelkedassh jih vaaromh stuvrehte skahtiereduksjovnen bijre jih giech maehtieh dam aadtjodh

Laake nasjonelle unnebelahkoiej jih unnebelahkoegieli bijre Mij gaskemsh naennoestimmide stuvrehte mij nasjonelle unnebelahkoiej-, nasjonelle unnebelahkoegieli-, jih reeremedajvi bijre jih aaj reaktam voereshoksem unnebelahkoegieline saevmien, meankieli jih saemien aadtjodh.

Laake rijhkefealadimmiedienesjen bijre. Maaksoem stuvrehte mij fealadimmieaaside almetjidie gie leah funksjovneheaptoe jih daerpiesvoetem utnieh sjiere vuekine fealadidh gosse edtjeh jijtsh tjielten jallh leenen alkalisnie fealadidh.

Laake saemies tjielten befogeheter bijre Dam stuvrehte ahte tjielte aadtje hoksedienesjh almetjidie faalehtidh mah 67 jaepien baeries jallh baarasabpoe, jallhs daerpiesvoetegoerehtimmie ij leah dorjesovveme.

Laake daarjegen jih hoksen bijre sjiere funksjovneheaptoes almetjidie (LSS) Sjiere daarjegem jih hoksem stuvrehte mah saemies daehkide funksjovneheaptoes almetjidie. Eeremes dejtie giech funksjovneheaptoes eannan 65 jaepien baeries.

Laake frijjesveeljemesystemen bijre (LOV). Nuepiem tjïeltide jïh laantedigkide vadata baajedh datnem jïjtse veeljedh gïeh edtjïeh dov voereshoksem jallh voesteshoksem darjodh.

Reeremelaake Stuvrehte guktie laanten åajvaladtjïh edtjïeh ieride gïetedidh mij aajne almetji bijre.

Tjïeltelaake Mij mesnie stuvrehte maam tjïelth jïh laantedigkie åadtjoeh jallh eah åadtjoeh darjodh.

Skïemtjijelaake Laaken ulmie lea skïemtjiji sijjiem tjïelke jïh nænnoes darjodh healsoe- jïh skïemtjehoksesne. Skïemtjijedaatalaake Stuvrehte guktie edtja personbïevnesh jïh journaaletjaatsegh healsoe- jïh skïemtjehoksesne gïetedidh

Skïemtjijedaatalaake stuvrehte mah reaktah jïh diëdth skïemtjijïh jïh skïemtjehokse utnieh skïemtjijejournaali bijre. Dovne privaate jïh åajvah skïemtjehoksesne.

Skïemtjijevaarjelimmielaake Laaken ulmie lea jolle skïemtjijevaarjelimmiem nænnoestidh healsoe- jïh skïemtjehoksesne jïh dan sisvegisnie aaj njoelkedassh sjevodhvoetediedten bijre privaate healsoe- jïh skïemtjehoksesne.

Person-bïevneselaake (PUL) Stuvrehte guktie åajvaladtjïh jïh sielth åadtjoeh personbïevnesh gïetedidh. Ulmie lea aajne almetji integriteetem vaarjelidh jïh geehtedh dej bïevnesh Leah staeries gïetedamme.

Gaajhkh laaketeeksth mahta Kluweren åestijeviehkeste telefovne 08 598 191 Laaketeeksth mahta aaj åesehts våålese veedtjedh internedtesne. Sæjrosne www.regeringen.se jallh www.notisum.se.

Telefovne & lienghkh

FASS Allmænhet (biëvnesh daalhkesi bijre) www.fass.se

Daalhkesebïhkedimmie, telefovne 0771-46 70 10
Skïemtjehokseraeriestimmie, telefovne 1177, www.1177.se "

Myndigheten för delaktighet www.mfd.se, telefovne **08 600 84 00**
Sosijaaleståvroë, telefovne 075-247 30 00, www.socialstyrelsen.se

Voeresbïhkedimmie, www.socialstyrelsen.se/aldreguiden

Vaaksjome hokseë jïh såjhtose (IVO), telefovne 010-788 50 00,
www.ivo.se

Leeneståvroë Stuehkesne jïh Saemiedigkie (unnebelåhkoepolitihken
Sveerjesne vihtesje) telefovne 08-785 40 00, www.lansstyrelsen.se/stockholm/